

Innvandrerhusholdningenes inntekter 1994 og 1998:

Færre ikke-vestlige innvandrere med lav inntekt

Fra 1994 til 1998 falt andelen ikke-vestlige innvandrere med en inntekt under 50 prosent av medianinntekten, fra 26 til 17 prosent. En viktig årsak til denne utviklingen er økt inntreden på arbeidsmarkedet i takt med økende botid i landet, spesielt blant flyktninger fra Øst-Europa. Likevel var det mer enn dobbelt så stor sannsynlighet for at en ikke-vestlig innvandrer lå under lavinntektsgrensen i 1998 sammenlignet med en vestlig innvandrer. I forhold til den øvrige befolkningen i yrkesaktiv alder var sannsynligheten nesten seks ganger så stor. Det er enslige forsørgere med ikke-vestlig landbakgrunn som har høyest andel nederst i inntektsfordelingen.

Mads Ivar Kirkeberg

Når man skal beskrive de økonomiske levekårene til ulike grupper i befolkningen må man ta med i betraktning at mange individer inngår i et økonomisk fellesskap med andre, der en deler på både inntekter og utgifter. Inntekten fra én eller flere personer konsumeres kanskje også av andre personer som ikke har egne inntekter. Dette gjelder for eksempel barn og ungdommer, og hjemmearbeidende. Før inntekt kan benyttes som en levekårsindikator, må en derfor ta hensyn til den økonomiske enheten som individene inngår i. Analyseenheter som tar hensyn til dette er familien eller husholdningen. Mange personlige inntekter er også klart husholdnings- eller familierelaterte. Barnetrygd, sosialhjelp og bostøtte blir tildelt på bakgrunn av opplysninger om familie- eller husholdningssammensetning.

Statistisk sentralbyrås løpende inntektsstatistikk for innvandrere har hele tiden benyttet familie som økonomisk enhet. Årsaken til dette er at datagrunnlaget til denne statistikken hentes fra ulike administrative registre hvor det kun finnes opplysninger om familiens sammensetning¹. Opplysninger om hvem som inngår i en husholdning foreligger ennå ikke i noe register. Fordelen ved å bruke register i statistikken er at man da har opplysninger om hele befolkningen og derfor muligheten til å studere mindre grupper. Dette gjør det for eksempel mulig å analysere inntekten til innvandrere ut fra hvilket land de kommer fra, hvor de bor i landet og etter hvor lenge de har bodd her.

Husholdningen blir likevel ansett for å være den beste analyseenheten når en skal se på inntekt i levekårssammenheng. Som husholdning er regnet alle personer, uansett slektsforhold, som er fast bosatt i boligen og som har felles kost. Grunnlaget for opplysninger om husholdningssammensetning tar utgangspunkt i årlige og representative utvalgsundersøkelser hvor Statistisk sentralbyrå innhenter opplysningene via intervju. Men en ulempe ved slike utvalgsundersøkelser er at de ikke er store nok til at de gir tilstrekkelig med observasjoner til å analysere inntekten til innvandrerne etter like mange bakgrunnskjennermerker som registerstatistikken tillater. Vi velger til tross for dette å benytte husholdning som enhet siden formålet med denne artikkelen er å ta hensyn til alle inntekter i det økonomiske fellesskapet hvor individet inngår. I tillegg viser tabell 1 at innvandrere, sammenlignet med befolkningen for øvrig, oftere oppgir større husholdninger enn hva familiestatistikken viser (se også egen ramme). La oss nå se litt nærmere på

Mads Ivar Kirkeberg er rådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for inntekts- og lønnsstatistikk (mads.ivar.kirkeberg@ssb.no).

inntektssituasjonen til ulike innvandrerhusholdninger ved å benytte inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger i 1994 og 1998.

Viktig å ta hensyn til forskjeller i alder ...

Når man skal sammenligne inntekten til ulike innvandrergrupper og mellom innvandrere og den øvrige befolkningen, er det viktig å ta hensyn til forskjeller i alderssammensetning. Innvandrerbefolkningen (første- og annengenerasjonsinnvandrere) er i gjennomsnitt yngre enn den øvrige befolkningen. Personer 60 år og eldre utgjorde i underkant av 10 prosent av innvandrerbefolkningen ved utgangen av 1998. For den øvrige befolkningen var tilsvarende andel dobbelt så høy (20 prosent). I aldersgruppen 20-49 år var andelen blant innvandrerne 55 prosent sammenlignet med 42 prosent i resten av befolkningen. For å korrigere for ulikheten i alderssammensetning vil vi gjennomgående i denne artikkelen kun studere inntektene til husholdninger hvor hovedinntektstaker er i den mest yrkesaktive alderen, det vil si mellom 25 og 55 år. Ved å benytte denne aldersavgrensningen reduserer man muligheten for at enkelte grupper med lav inntekt, som for eksempel studenter og pensjonister, påvirker sammenligningen av inntekten til innvandrere og resten av befolkningen.

Gjennomsnittlig inntekt etter skatt for husholdninger hvor hovedinntektstaker er innvandrer i alderen 25-55 år med vestlig landbakgrunn utgjorde i 1998 i underkant av 288 000 kroner. Tilsvarende inntekt for innvandrerhusholdninger med ikke-vestlig landbakgrunn var 223 000 kroner, eller 29 prosent lavere. Til sammenligning hadde øvrige husholdninger (heretter også kalt norske husholdninger) 320 000 kroner disponibelt til forbruk og sparing, eller med andre ord 11 og 43 prosent mer enn henholdsvis vestlige og ikke-vestlige innvandrerhusholdninger.

... og størrelsen på husholdningen

En sammenligning som over kan likevel gi et litt skjevt bilde når vi unnlater å ta hensyn til hvor mange personer som tilhører samme husholdning. I 1998 var gjennomsnittlig antall personer i husholdninger med hovedinntektstaker i alderen 25-55 år, 2,8 personer for ikke-vestlige innvandrere og 2,4 personer for vestlige innvandrere. Norske husholdninger ligger midt imellom med 2,6 personer i gjennomsnitt. Den vanligste måten å sammen-

Oftere større husholdninger enn familier hos innvandrere

I hvilken grad er det samsvar mellom størrelsen på familien og husholdningen til en person? I tabell 1 har vi sett nærmere på de som har svart på husholdningsintervjuet i Inntekts- og formuesundersøkelsen 1998, og sammenlignet det med størrelsen på familien til intervjuobjektet ifølge Det sentrale folkeregisteret. Som vi ser er det en stor grad av sammenfall mellom antall medlemmer i familien og antall medlemmer i husholdningen. Innvandrere med ikke-vestlig landbakgrunn oppgir i mer enn 3 av 4 intervjuer det samme antall medlemmer i husholdningen som i familien. Det samme bildet finner vi blant vestlige innvandrere og i befolkningen for øvrig.

I 15 prosent av intervjuene oppgir derimot ikke-vestlige innvandrere at det er flere personer som lever i samme husholdning sammenlignet med det familiestatistikken viser. Igjen er bildet omtrent det samme for innvandrere fra den vestlige verden hvor i 14 prosent av tilfellene består husholdningen av flere familier. I den øvrige befolkningen er tilsvarende andel 11 prosent.

Det er vanskelig å si om tallene i tabell 1 avviker vesentlig for de intervjuobjektene blant innvandrerne som har unnlatt å svare på intervjuet. Det kan tenkes at frafallet er selektivt i den forstand at det er de dårligst integrerte innvandrerne med de dårligste norskkunnskapene som i størst grad unnlater å svare.

Familiesituasjonen er den som folkeregisteret oppgir ved utgangen av året, mens husholdningsintervjuet er foretatt på ulike tidspunkt i året. En medvirkende årsak til avvik kan derfor være fødsler, dødsfall, ut- og innvandring som har skjedd i løpet av året etter at husholdningsintervjuet ble foretatt.

Tabell 1. Intervjuobjekter i inntekts- og formuesundersøkelsen 1998 som har svart på spørsmål om husholdningens sammensetning. Familiesammensetning for samme personer. Prosent

	Innvandrer med vestlig landbakgrunn	Innvandrer med ikke-vestlig landbakgrunn	Øvrig befolkning
Husholdningen større enn familien ..	14,4	15,2	11,0
Husholdningen lik familien	76,2	77,3	74,5
Husholdningen mindre enn familien	9,4	7,6	14,5
Antall observasjoner	181	211	8 584

Vestlige og ikke-vestlige land

Med vestlige land menes Norden, Vest-Europa (unntatt Tyrkia), Nord-Amerika og Oseania.

Med ikke-vestlige land menes Øst-Europa, Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia.

Ekvivalensskalaer

I denne artikkelen benytter vi oss av to ulike ekvivalensskalaer. OECD-skalaen gir første voksne i husholdningen vekt 1, de resterende voksne får vekt 0,7 hver mens barna får vekten 0,5 hver. Den andre skalaen tar utgangspunkt i antall personer i husholdningen uavhengig av alder. Inntekten til husholdningen deles på antall personer i husholdningen opphøyd i 0,5 (EL=0,5).

Med OECD-skalaen må en husholdning på to voksne og to barn ha 2,7 ganger så høy inntekt som en enslig for å ha like god økonomi. Skalaen med EL=0,5 (kvadratrotskalen) legger i større grad vekt på stordriftsfordeler ved at flere bor sammen, og her holder det at inntekten er to ganger så høy som inntekten til den enslige. Det forutsettes vanligvis at de økonomiske ressursene i husholdningen fordeles slik at alle husholdningsmedlemmene får det samme velferdsnivået. Det er likevel viktig å være klar over at bruk av slike ekvivalensskalaer representerer et svært forenklet system for velferds-sammenligninger.

Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger er en utvalgsundersøkelse som for inntektsårene 1994 og 1998 omfatter henholdsvis 12 800 og 14 500 husholdninger. Opplysninger om skattepliktige inntekter som f.eks. yrkesinntekter og kapitalinntekter blir hentet fra selvangivelsesstatistikken. I tillegg blir det innhentet opplysninger om skattefrie overføringer som tilfaller husholdningen. Eksempler på slike overføringer er barnetrygd, bostøtte, stipend, sosialhjelp, grunn- og hjelpestønad og engangstønad ved fødsel. Inntekt etter skatt er summen av yrkesinntekter, kapitalinntekter og overføringer, fratrukket utlignet skatt og negative overføringer.

ligne inntekten til husholdninger med ulik størrelse og sammensetning på, er å benytte seg av såkalte ekvivalensskalaer (se egen ramme).

Ved å benytte OECD-skalaen ser vi at inntekt etter skatt per forbruksenhet for vestlige innvandrere utgjør 153 000 kroner i 1998, mens ikke-vestlige innvandrere har en gjennomsnittlig inntekt på 115 000 kroner, eller 33 prosent lavere. Med andre ord øker inntektsforskjellen mellom disse to innvandrergруппene ved bruk av denne skalaen. Norske husholdninger har en gjennomsnittlig inntekt etter skatt per forbruksenhet på 167 000 kroner ved bruk av OECD-skalaen. Dette betyr at disse husholdningene øker sitt inntektsforsprang sammenlignet med ikke-vestlige innvandrershusholdninger til 45 prosent, mens inntektsforskjellen sammenlignet med de vestlige innvandrerne minsker til 9 prosent.

Store husholdninger og stordriftsfordeler?

OECD-skalaen har vært og er til dels fortsatt mye benyttet internasjonalt ved sammenligninger av velferdsnivået til ulike husholdninger. I de senere år har det likevel hevet seg en del kritiske røster til bruk av denne ekvivalensskalaen. Kritikken har gått på at den overvurderer størrelsen på den inntekten som store husholdninger må ha for å ha samme velferdsnivå som små husholdninger. Flere undersøkelser dokumenterer at stordriftsfordelene i forbindelse med boligkonsum og andre fellesgoder er betydelige innen flerpersonhusholdninger (Van Praag og Flik 1992, Rainwater 1992, Hagenaaers mfl. 1994). Eurostat anbefaler derfor at man benytter en modifisert OECD-skala (Eurostat 1998). Denne skalaen har omtrent den samme elastisiteten som kvadratrotskalaen (Förster 1993).

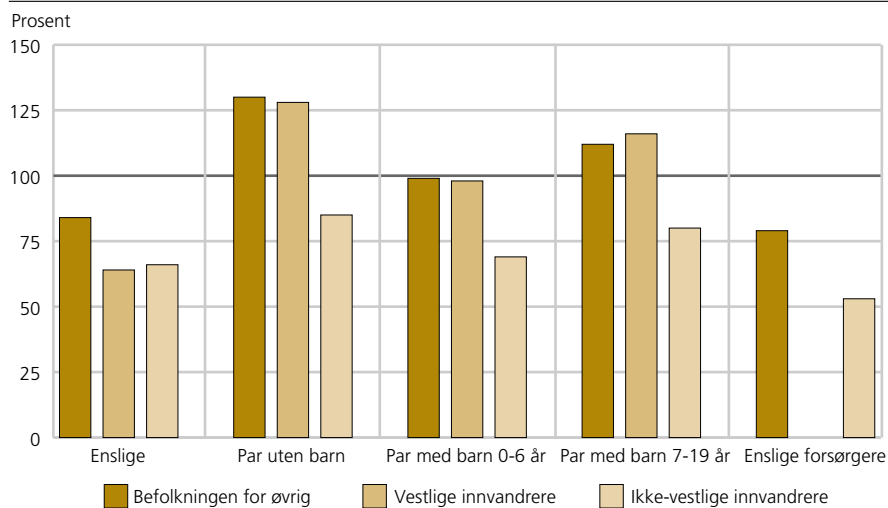
Hvis vi benytter denne kvadratrotskalaen (EL=0,5) ville vi kanskje forvente at ikke-vestlige innvandrere, som gjennomsnittlig har flere personer i samme husholdning og dermed skal dra mer nytte av stordriftsfordeler, forbedrer sin inntektsposisjon i forhold til vestlige innvandrershusholdninger og til norske husholdninger. Dette viser seg ikke å være helt tilfelle. Ikke-vestlige innvandrere har ved bruk av denne skalaen en gjennomsnittlig inntekt etter skatt per forbruksenhet på 138 000 kroner i 1998. Dette gir i gjennomsnitt 33 prosent lavere inntekt enn hos vestlige innvandrere, det samme som ved bruk av OECD-skalaen. Sammenlignet med norske husholdninger øker inntektsforskjellen fra 45 til 47 prosent. Hva er årsaken til dette? For å kunne si noe om det er vi nødt til å se på inntekten til de ulike husholdningstypene.

Mange enslige forsørgere blant ikke-vestlige innvandrere

Som det fremgår av tabell 2, var det i 1998 blant ikke-vestlige innvandrere 12 prosent enslige, 5 prosent tilhørte husholdningstypen par uten barn, mens 37 og 23 prosent tilhørte husholdninger med par som har henholdsvis minst ett barn i alderen 0-6 år og barn i alderen 7-19 år. I underkant av 17 prosent var enslige forsørgere, mens resten tilhørte andre husholdningstyper². Sammenlignet med norske husholdninger betyr dette en mindre andel par uten barn og en høyere andel enslige forsørgere. Blant vestlige innvandrere er det flere enslige og par uten barn sammenlignet med både ikke-vestlige innvandrere og i befolkningen for øvrig. Andelen personer som tilhører gruppen par med barn er lik for alle tre grupper, men med litt forskjellig fordeling på om de har små barn eller større barn.

La oss nå se litt nærmere på inntekten til disse ulike husholdningstypene i 1998. Det er viktig å huske på at resultatene må tolkes med en viss varsomhet på grunn av få observasjoner for enkelte husholdningstyper. I figur 1 har vi sett på inntekt etter skatt per forbruksenhet (EL=0,5) for ulike husholdninger i prosent av inntekten til alle husholdninger med hovedinntektstaker i alderen 25-55 år. Som det tydelig fremgår har enslige og enslige forsørgere³ den laveste inntekten uansett om de tilhører innvandrerbefolkningen eller den øvrige befolkningen. Disse to husholdningstypene har et inntektsnivå på 50-80 prosent av gjennomsnittet for alle husholdninger i 1998. Det samme resultatet finner man i 1994.

Figur 1. Inntekt etter skatt per forbruksenhet (EL=0,5) etter husholdningstype og landbakgrunn som andel av inntekt etter skatt per forbruksenhet for alle husholdninger. Hovedinntektstaker 25-55 år. Prosent. 1998



Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger 1998.

Ikke-vestlige innvandrere har for øvrig den laveste inntekten i 1998 uansett husholdningstype med unntak for enslige hvor vestlige innvandrere har samme inntektsnivå. Dette kan skyldes at enslige vestlige innvandrere omfatter en del eldre studenter som har studielån som viktig inntektskilde. Begrepet inntekt etter skatt som er benyttet her, omfatter ikke studielån. Det er også mulig at mange enslige fra våre naboland som er i jobb, bare har vært yrkesaktive i deler av inntektsåret.

Blant husholdningene med de høyeste inntektene, par uten barn og par med store barn, har vestlige innvandrere det samme inntektsnivået som tilsvarende norske husholdninger med inntekter godt over gjennomsnittet for alle (se figur 1). Derimot har ikke-vestlige innvandrere som tilhører disse husholdningstypene et inntektsnivå som ligger betraktelig lavere med 80-85 prosent av gjennomsnittet. Faktisk er det slik at, uansett hvilke typer husholdninger vi studerer, så har ikke-vestlige innvandrerhusholdninger en lavere inntekt enn gjennomsnittet for alle husholdninger med hovedinntektstaker i alderen 25-55 år. For øvrig finner vi også her det samme forholdet i statistikken for 1994.

Vi stilte tidligere spørsmålet om hvorfor ikke-vestlige innvandrere ikke forbedret sin relative inntektsposisjon i forhold til vestlige innvandrere og resten av befolkningen når vi bruker en ekvivalensskala som i større grad tar hensyn til stordriftsfordeler ved at flere bor sammen. Ved bruk av OECD-skalaen, som altså i langt mindre grad tar hensyn til slike forhold, finner vi at enslige og enslige forsørgere relativt sett har en bedre inntektsposisjon i forhold til de andre husholdningstypene. Ved å isteden benytte kvadratrot-skalaen synker inntekten for disse to husholdningstypene og for par uten barn. For de større husholdningene, par med barn, øker inntekten per forbruksenhet. Ikke-vestlige innvandrerhusholdninger har, som tidligere nevnt, en klart høyere andel av den inntektsmessig svake gruppen enslige forsørgere, sammenlignet med norske husholdninger. Samtidig er andelen par med barn den samme som hos vestlige innvandrere og resten av befolkningen. Dette betyr at selv om en bruker en ekvivalensskala som i større

grad vektlegger stordriftsfordeler, så gir dette små endringer i det gjennomsnittlige inntektsnivået til ikke-vestlige innvandrere totalt sett, sammenliknet med både vestlige innvandrere og befolkningen for øvrig.

Høy andel yrkesinntekt blant vestlige innvandrerhusholdninger

Vi har hittil kun sett på inntektsnivået til ulike husholdninger etter landbakgrunn og forsøkt å belyse dette ved å benytte begrepet inntekt etter skatt og to ulike ekvivalensskalaer. La oss nå ta en ny kikk på tabell 2 for å se om vi kan finne noen forskjeller i hvordan inntekten er sammensatt.

Yrkesinntekt er den klart viktigste inntektskilden for alle vestlige- og ikke-vestlige innvandrere sett under ett. Unntaket er igjen de ikke-vestlige enslige forsørgerne hvor yrkesinntekten utgjør kun 24 prosent av husholdningens samlede inntekt. Dette stemmer godt overens med det vi fant ovenfor, hvor ikke-vestlige enslige forsørgerne hadde det klart laveste inntektsnivået av alle husholdninger. Dette tyder på at denne innvandrergruppen har veldig store problemer med å komme seg inn på arbeidsmarkedet. Til sammenlikning utgjorde yrkesinntekt 65 prosent av samlet inntekt blant norske enslige forsørgerne. I andre husholdningstyper hvor hovedinntektstaker er ikke-vestlig innvandrer, utgjør yrkesinntekten i gjennomsnitt mer enn 70 prosent av husholdningens samlede inntekter. For par uten barn er andelen nesten 90 prosent, det samme som for norske par uten barn.

For alle vestlige innvandrerhusholdninger utgjør yrkesinntekten gjennomsnittlig mer enn 90 prosent av samlet husholdningsinntekt³. Denne andelen ligger også høyere enn for norske husholdninger. Årsaken til dette er selvsagt at de fleste vestlige innvandrere kommer til Norge for å arbeide, og at mange har ordnet seg med en jobb før de kommer hit, i motsetning til mange ikke-vestlige innvandrere som kommer av andre årsaker som for eksempel flukt.

Overgangsstonad, barnetrygd og sosialhjelp viktig
Kapitalinntekter har gjennomsnittlig en liten betydning i innvandrerhusholdningene. Dette betyr at i husholdninger med lav andel yrkesinntekt er ulike typer overføringer desto

Tabell 2. Ulike inntekter som andel av samlet inntekt, etter husholdningstype og landbakgrunn. 1998

	Enslige	Par uten barn	Par med barn 0-6 år	Par med barn 7-19 år	Mor eller far med barn 0-19 år
Ikke vestlige innvandrere					
Yrkesinntekt	78	89	72	81	24
Kapitalinntekt	3	0	1	1	0
Overføringer	18	10	27	18	75
Av dette					
pensjoner (inkl. tj.pen.)	3	5	1	5	27
sosialhjelp	12	1	10	5	12
barnetrygd	0	0	8	4	17
bostøtte	1	0	1	1	5
Andel personer	12	5	37	23	17
Gjennomsnittlig husholdningsstørrelse	1	2	4,2	4,2	3,0
Antall observasjoner	62	28	96	89	38
Vestlige innvandrere					
Yrkesinntekt	94	95	91	94	:
Kapitalinntekt	3	2	2	1	:
Overføringer	3	3	8	6	:
Av dette					
pensjoner (inkl. tj.pen.)	1	2	1	1	:
sosialhjelp	1	0	0	0	:
barnetrygd	0	0	4	2	:
bostøtte	0	0	0	0	:
Andel personer	15	14	37	22	:
Gjennomsnittlig husholdningsstørrelse	1,0	2,0	3,8	3,9	:
Antall observasjoner	52	49	67	55	:
Øvrig befolkning					
Yrkesinntekt	88	90	85	88	65
Kapitalinntekt	1	5	5	5	3
Overføringer	11	5	10	7	32
Av dette					
pensjoner (inkl. tj.pen.)	7	4	2	3	11
sosialhjelp	2	0	0	0	1
barnetrygd	0	0	5	2	8
bostøtte	0	0	0	0	1
Andel personer	12	11	33	27	8
Gjennomsnittlig husholdningsstørrelse	1,0	2,0	4,1	3,9	2,6
Antall observasjoner	1 449	1 437	2 031	2 587	514

viktigere. For ikke-vestlige enslige forsørgere utgjør overføringer tre fjerdedeler av samlet inntekt. Deretter er det et langt sprang ned til par med små barn hvor overføringene utgjør i underkant av en tredjedel av samlet inntekt. For de andre ikke-vestlige innvandrerhusholdningene har overføringene i gjennomsnitt en andel på under 20 prosent. Til sammenligning er det ingen av de vestlige innvandrerhusholdningene i tabell 2 hvor overføringer utgjør mer enn 10 prosent av husholdningens samlede inntekter.

Sosialhjelp er lite utbredt blant vestlige innvandrerhusholdninger, men har stor betydning for flere husholdningstyper blant de ikke-vestlige innvanderne. Enslige, enslige forsørgere og par med små barn er mest avhengig av denne økonomiske hjelpen. Noe av den samme tendensen finner vi også blant norske husholdninger hvor enslige og enslige forsørgere er de mest vanlige mottakerene av sosialhjelp. Pensjoner, hovedsakelig i form av overgangsstønad, og barnetrygd betyr likevel i gjennomsnitt mer for enslige forsørgere, uansett landbakgrunn.

Som tidligere påpekt, er det ikke nok observasjoner i inntekts- og formuesundersøkelsen til å gi tall etter landbakgrunn basert på enkeltland. Det er viktig å være oppmerksom på at når alle husholdninger grupperes sammen der hvor hovedinntektstaker har landbakgrunn fra land i Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika samt Tyrkia, skjules store forskjeller mellom de enkelte landene. Tidligere undersøkelser (SSB 1999) viser for eksempel at for flyktningfamilier fra Somalia utgjør ofte sosialhjelp viktigste kilde til livsopphold, mens for pakistanske og indiske familier betyr denne økonomiske hjelpen i gjennomsnitt langt mindre. Disse forskjellene henger igjen sammen med mange forhold, blant annet innvandringsgrunn, ulik husholdningsstruktur og gjennomsnittlig botid i Norge.

Mange ikke-vestlige enslige og enslige forsørgere nederst i inntektsfordelingen ...

Så langt har vi kunnet vise at det er til dels store forskjeller i gjennomsnittlig inntekt mellom ulike innvandrerhusholdninger, og mellom mange innvandrerhusholdninger og norske husholdninger. Gjennomsnittstall gir ofte en god pekepinn på tingenes tilstand, men kan også i stor grad skjule hvordan inntekten faktisk er fordelt. Til grunn for de fleste analyser av inntektsulikhet ligger en rangering av populasjonen etter et bestemt inntektsbegrep. For å se på inntektsfordelingen har vi først delt alle personer (uavhengig av alder og landbakgrunn) inn i fem like store grupper (kvintiler). Kvintil én vil da være de 20 prosentene av befolkningen med lavest inntekt etter skatt per forbruksenhet ($EL=0,5$), mens kvintil fem er de 20 prosentene som har den høyeste inntekten per forbruksenhet. Disse inntektsgrensene er siden benyttet i tabell 3 til å fordele personer i kvintil én og fem etter de samme kjennemerkene som vi tidligere har studert.

Hvis alle grupper hadde hatt en inntektsfordeling som var helt lik fordelingen til hele befolkningen, ville begge kvintiler i tabell 3 kun inneholdt prosentvise andeler på 20. Som vi ser er dette langt fra tilfellet. Ikke uventet er det en klar overrepresentasjon av ikke-vestlige innvandrere i den laveste inntektsklassen (kvintilen), samtidig som de er underrepresentert i den høyeste. Nok en gang er det ikke-vestlige enslige forsørgere som står i en særstilling. Tre av fire personer som tilhører denne husholdningstypen har en inntekt etter skatt per forbruksenhet som plasserer dem i den laveste inntektsklassen i 1998. Til sammenligning tilhører én av tre personer den

Tabell 3. Andelen personer, som tilhører en husholdning hvor hovedinntektstaker er i alderen 25-55 år, etter kvintilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet (EL=0,5). Første og siste kvintil. Vestlig og ikke-vestlig landbakgrunn. 1994 og 1998. Prosent

	Enslige	Par uten barn	Par med barn 0-6 år	Par med barn 7-19 år	Mor eller far med barn 0-19 år
Ikke-vestlige innvandrere					
1994					
Kvintil 1	65	46	50	43	:
Kvintil 5	5	12	3	6	:
Ant. obs	60	29	90	70	:
1998					
Kvintil 1	52	27	40	30	76
Kvintil 5	5	11	1	5	0
Ant. obs	62	28	96	89	38
Vestlige innvandrere					
1994					
Kvintil 1	38	4	9	4	:
Kvintil 5	17	74	23	28	:
Ant. obs	51	27	42	42	:
1998					
Kvintil 1	51	5	6	11	:
Kvintil 5	15	47	16	37	:
Ant. obs	52	49	67	55	:
Øvrig befolkning					
1994					
Kvintil 1	26	5	7	3	34
Kvintil 5	12	48	15	28	4
Ant. obs	1 225	1 014	1 741	2 099	488
1998					
Kvintil 1	25	3	10	4	32
Kvintil 5	11	49	14	27	5
Ant. obs	1 449	1 437	2 031	2 587	514

samme inntektsklassen blant norske enslige forsørgere. Ingen ikke-vestlige innvandrere som tilhører en eneforsørgerhusholdning befinner seg blant de 20 prosentene med høyest inntekt, mens 5 prosent blant norske enslige forsørgere har et slikt inntektsnivå.

Blant gruppen enslige havner drøyt halvparten av både ikke-vestlige og vestlige innvandrere i det laveste kvintilet i 1998. Dette stemmer godt overens med hva gjennomsnittstallene viste, hvor disse to gruppene hadde samme relativt lave inntektsnivå. Sammenlignet med 1994 har det likevel skjedd en forbedring av inntekts situasjonen til enslige ikke-vestlige innvandrere ved at det er blitt færre i den nederste delen av inntektsfordelingen, mens enslige vestlige innvandrere viser motsatt tendens. Det er vanskelig å si noe konkret om årsaken til dette siste, siden denne statistikken ikke kan brytes ned på mer detaljert nivå. Men vi har tidligere vært inne på at gruppen enslige vestlige innvandrere består av en del studenter med inntekter som ikke blir registrert i statistikken. Fra 1994 til 1998 har likevel antall bosatte studenter i Norge med vestlig landbakgrunn holdt seg stabilt. En mer sannsynlig årsak er der-

for økningen i sysselsettingen av vestlige innvandrere innenfor enkelte næringer som restaurant, bygg- og anlegg og helsevesen på slutten av 1990-tallet. Det er ikke kontrollert for om disse har vært yrkesaktive gjennom hele året. Noe av årsaken til lav inntekt kan derfor være arbeid i bare deler av året. Årsaken til at det er blitt færre enslige ikke-vestlige innvandrere i bunnen av inntektsfordelingen er først og fremst økt inntreden på arbeidsmarkedet i takt med økende botid i landet, spesielt blant flyktninger fra Bosnia hvor mange kom i 1993 og 1994. Øverst i inntektsfordelingen har forholdene derimot vært mer stabile for enslige innvandrere uansett landbakgrunn.

... mens halvparten av parene uten barn blant vestlige innvandrere havner på topp

Blant par med barn er situasjonen ganske forskjellig når man sammenligner ikke-vestlige og vestlige innvandrere. Fire av ti personer som tilhører ikke-vestlige husholdninger med småbarn befinner seg i første kvintil i 1998. Situasjonen er noe bedre for ikke-vestlige husholdninger med større barn hvor tilsvarende forholdstall er tre av ti. Inntektene til disse to husholdningstypene har bedret seg siden 1994. Årsaken er nok først og fremst økt yrkesdeltakelse som følge av konjunkturoppgangen, og at innvandrerne fra

Øst-Europa har en gunstigere fordeling etter botid. Men selv om andelen med de laveste inntektene minker, klarer de ikke i noen større grad å klatre helt opp blant de 20 prosentene med høyest inntekt. Blant husholdninger fra vestlige land er inntektsfordelingen mye lik den for tilsvarende norske husholdninger. De er klart underrepresentert i laveste kvintil, og i hvert fall husholdninger med større barn er overrepresentert blant de med høyest inntekt.

Par uten barn havner oftere øverst i inntektsfordelingen uansett landbakgrunn. Der hvor hovedinntektstaker er norsk eller vestlig innvandrere havner halvparten i den øverste inntektsgruppen. For ikke-vestlige er tilsvarende andel drøye 10 prosent, mens nærmere 30 prosent finner vi igjen blant de med lavest inntekt.

17 prosent ikke-vestlige innvandrere under lavinntektsgrensen

Vi skal avslutningsvis trekke inn et inntektsmål som ofte blir referert til i internasjonale studier som en slags lavinntektsgrense, definert som 50 prosent av medianinntekten⁴. Personer som har en inntekt under denne grensen tilhører lavinntektsgruppen, også kalt inntektsfattige. Nå kan det innvendes flere forhold ved valg av en slik grense, blant annet hvorfor andelen på 50 prosent skal velges. I tabell 4 har vi derfor valgt å ikke bare se på denne inntektsgrensen, men også å vise hvor mange personer som har en inntekt under henholdsvis 60 og 70 prosent av medianinntekten.

I 1994 hadde 26 prosent av personene i ikke-vestlige innvandrershusholdninger en inntekt etter skatt per forbuksenhet ($EL=0,5$) under lavinntektsgrensen, når denne er definert som 50 prosent av medianinntekten. I 1998 hadde denne andelen falt til 17 prosent. Til sammenligning var 8 prosent av de vestlige innvandrerne inntektsfattige i 1998 etter denne definisjonen, for øvrig den samme andelen som fire år tidligere. I resten av befolkningen var andelen inntektsfattige også stabil, 3 prosent både i 1994 og 1998. Uttrykt på en litt annen måte var det i 1994 mer enn 3 ganger så stor sannsynlighet for at en ikke-vestlig innvandrere havnet under lavinntektsgrensen sammenlignet med en vestlig innvandrere. Sammenlignet med en person i befolkningen for øvrig var sannsynligheten mer enn 8 ganger så stor. I 1998 hadde denne sannsynligheten falt til 2 ganger sammenlignet med vestlige innvandrere og til i underkant av 6 ganger sammenlignet med den øvrige befolkningen. Denne relative inntektsforbedringen blant ikke-vestlige innvandrere skyldes som tidligere nevnt økte yrkesinntekter blant øst-europeerne. I 1994 hadde 42 prosent av personene i innvandrershusholdninger med landbakgrunn fra Øst-Europa, en inntekt etter skatt ($EL=0,5$) under lavinntektsgrensen. Fire år senere hadde denne andelen falt til 11 prosent. For innvandrere med annen ikke-vestlig landbakgrunn har nedgangen vært mer moderat, fra 21 prosent inntektsfattige i 1994 til 18 prosent i 1998.

Med OECD-skalaen istedenfor kvadratrotskalaen finner vi at mindre vektlegging på stordriftsfordeler fører til at det blir 3-4 prosentpoeng flere ikke-vestlige innvandrere som faller under lavinntektsgrensen. For vestlige innvandrere og befolkningen for øvrig har skifte av ekvivalensskala mindre å si for endring i andelen inntektsfattige.

Heves lavinntektsgrensen fra 50 til 70 prosent av medianinntekten, øker andelen inntektsfattige blant ikke-vestlige innvandrere fra 17 til 41 prosent i 1998 ved bruk av kvadratrotskalaen. Tilsvarende økning for vestlige inn-

Tabell 4. Andelen personer, som tilhører en husholdning hvor hovedinntektstaker er innvandrere i alderen 25-55 år, med gjennomsnittlig inntekt etter skatt som andel av medianinntekten (EL=0,5). 1994 og 1998. Prosent

	Vestlig	Ikke-vestlig	Øvrig befolkning
1994			
50 prosent	8	26	3
60 prosent	11	36	6
70 prosent	16	55	11
1998			
50 prosent	8	17	3
60 prosent	12	29	5
70 prosent	16	41	10

vandrere er fra 8 til 16 prosent. I 1998 hadde med andre ord ikke-vestlige innvandrere nesten 2,5 ganger så stor sannsynlighet for å ha en inntekt som plasserte dem under 70 prosent av medianinntekten, sammenlignet med de vestlige innvandrerne. I 1994 var tilsvarende forhold 3,5. Sammenlignet med befolkningen for øvrig var sannsynligheten 5 ganger så stor i 1994, mens den fire år senere var redusert til 4 ganger.

Oppsummering

Vi har i denne artikkelen vist at ikke-vestlige innvandrere, uansett husholdningstype, har en lavere inntekt etter skatt per forbruksenhet enn både vestlige innvandrere og den øvrige befolkningen. Unntaket er de enslige hvor ikke-vestlige innvandrere har omtrent samme inntektsnivå som vestlige. Derimot har flere andre vestlige innvandrershusholdninger, spesielt par uten barn og par med barn, et gjennomsnittlig inntektsnivå som hos tilsvarende norske husholdninger. For å studere inntektsulikheten nærmere er det både brukt en kvintilfordeling og en såkalt lavinntektsgrense definert som en viss andel av medianinntekten. Begge metoder gir det samme bildet. Kvintilfordelingen viser en klar overrepresentasjon av ikke-vestlige innvandrere i den laveste inntektsklassen (kvintilen), samtidig som de er underrepresentert høyest i inntektsfordelingen. Ikke-vestlige enslige forsørgere står i en særstilling med tre av fire personer i den laveste kvintilen. Blant gruppen enslige havner drøyt halvparten av både ikke-vestlige og vestlige innvandrere i denne inntektsklassen. Blant andre husholdninger fra vestlige land er inntektsfordelingen mye lik den for tilsvarende norske husholdninger. Andelen ikke-vestlige innvandrere med inntekt under 50 prosent av medianinntekten falt betraktelig fra 1994 til 1998, mens tilsvarende andel blant vestlige innvandrere og i den øvrige befolkningen var stabil i samme periode. Til tross for denne relative inntektsforbedringen hos ikke-vestlige innvandrere er de likevel fortsatt klart overrepresentert blant de inntektsfattige.

Litteratur

Eurostat (1998): Recommendations from the Task Force on Social Exclusion and Poverty, Luxembourg.

Förster, M. F. (1993): Comparing poverty in 13 OECD countries: Traditional and synthetic approaches, Luxembourg Income Study Working Paper No. 100, Luxembourg.

Hagenaars, A.J.M., K. de Vos og M. A. Zaidi (1994): Poverty Statistics in the Late 1980s: Research based on micro-data, Erasmus University. Rotterdam.

Rainwater, L. (1992): The Poor in Comparative Perspective, Paper Prepared for the International Research Conference on Poverty and Distribution, Oslo, November 16-17.

Statistisk sentralbyrå (30.8.1999) : "Lavest inntekt blant østeuropeerne", <http://www.ssb.no/emner/05/01/inntinnv>.

Van Praag, B. M. S. og R. J. Flik (1992) : Subjective Poverty. Report submitted to Eurostat. Working Party on "Indicators of Poverty", Luxembourg, 13-14 November.

1. Gruppering av personer til familier foretas i Det sentrale folkeregister ved hjelp av et familienummer som er knyttet til hver enkelt person. Familienumre blir holdt løpende à jour ved meldinger om vigsler, skilsmisser, dødsfall, flyttinger med videre. Kun barn som er registrert på samme adresse som foreldrene regnes med i denne familien. I tillegg klarer SSB å oppgi tall for samboerpar som har minst ett felles barn. Samboerpar uten barn eller med særkullsbarn ble registrert som enslige eller enslige med barn. Etter en kvalitetsvurdering er familiestatistikken fra og med 1. januar 1999 mindre detaljert enn tidligere. Antall familietyper ble redusert fra fem til tre: ektepar (uten/med barn), samboerpar med felles barn og annen familietype. Registrerte partnerskap uten/med barn er med i tallene på ektepar uten/med barn.

2. Fordelingen på de ulike husholdningstypene må tolkes med litt forsiktighet på grunn av få observasjoner for enkelte husholdningstyper.

3. På grunn av få observasjoner kan det ikke gis tall for enslige forsørgere med vestlig landbakgrunn.

4. Med medianinntekten i en populasjon menes den midterste observasjonen etter at inntekten til alle i populasjonen er sortert stigende (eller fallende). I motsetning til et vanlig gjennomsnitt er medianen i mye mindre grad påvirket av få observasjoner med svært høye eller lave inntekter.